

KONCEPT ZA VZPOSTAVITEV SAMO-ORGANIZACIJSKEGA IN SO-NARAVNEGA PODJETNIŠTVA NA PODEŽELJU V DOBI DIGITALIZACIJE

TANJA BALAŽIC PEČEK,¹

LEA – MARIJA COLARIČ – JAKŠE^{2,3}

¹ AS Akademija, Anžkanan, Slovenija
tanja@asakademija.si

² Visoka šola za upravljanje podeželja GRM Novo mesto, Novo mesto, Slovenija
lea.colaric-jakse@vsgrm.unm.si

³ GRM Novo mesto – center biotehnike in turizma, Novo mesto, Slovenija
lea.colaric-jakse@vsgrm.unm.si

Sinopsis V prispevku predstavljamo zasnovo koncepta, ki bo mlade pritegnil k izobraževanju na način, da bosta njihov razvoj in delo sonaravna, ne glede na program izobraževanja. Z več podpore, sodelovanja, mreženja in kolektivne pripadnosti lahko ustvarjamo zdravo in ustvarjalno okolje za podjetništvo prihodnosti. S kvalitativnimi metodami smo raziskovali in postavili koncept: »Od njive do mize in do akademije«. Naredili smo preplet principov, vrednot socialnega fenomena »Autopoiesis« in sistema »Zaupanja vreden« z namenom postavitve dinamičnega sistema, ki nadgradi postavljene evropske smernice »Od vil do vilic«. Mi dodajamo živost ustvarjalnih autopoietic ljudi, ki čutijo, razmišljajo, usmerjajo in delujejo s svojo notranjo radostjo, ki izžareva zunanjo ekologijo vse od vrta do akademije in prenos v podjetniški svet. S tovrstnimi pristopi kažemo pot, kako soustvariti samo-organizacijsko podjetništvo, ki bo znalo najti harmonijo med naravo in sodobno tehnologijo. So-naravni podjetnik odgovorno vpeljuje človeku prijazne tehnologije, ki so mu v pomoč za kakovostno življenje. S konceptom pridobijo vsi, ki vlagajo znanje, tehnologijo in energijo: lokalno okolje, kmetije, start-upi, podjetniki, zadruge, konzorciji in različne institucije. Koncept se iz podeželskega prostora, kjer se vpeljuje digitalizacija, usmerja v pametna mesta. Rezultate pričakujemo v tradiciji mladih s prenašanjem znanja in izkušenj iz roda v rod, kar se sklone kot življenjski krog.

Ključne besede:
samo-organizacija,
avtopoieza,
zaupanja vreden,
so-naravno
podjetništvo,
digitalizacija

THE CONCEPT FOR ESTABLISHING SELF-ORGANIZATIONAL AND CO- NATURAL ENTREPRENEURSHIP IN RURAL AREAS IN THE AGE OF DIGITIZATION

TANJA BALAŽIC PEČEK,¹

LEA – MARIJA COLARIČ – JAKŠE^{2,3}

¹ AS Academy, Ankaran, Slovenia
tanja@asakademija.si

² Landscape Governance College GRM, Novo mesto, Slovenia
lea.colaric-jakse@vsgrm.unm.si

³ GRM Novo mesto – Center of Biotechnology and Tourism, Novo mesto, Slovenia
lea.colaric-jakse@vsgrm.unm.si

Abstract In this paper, we present the concept that will attract young people to education in such a way that their development and work will be natural of an education program. With more support and cooperation, we can create a healthy environment for an entrepreneurship of the future. Using qualitative methods, we researched and established the concept: “From the field to a table and to an academy”. We made the interweaving of the principles of the social phenomenon “Autopoiesis” and the “Trustworthy” system with the aim of setting up a dynamic system that builds on the established European guidelines “From forks to forks”. We add liveliness to the creative autopoietic people who can radiates the ecology all the way from kindergarten to the academy. With such approaches, we show the way to co-create self-organizing entrepreneurship. A sustainable entrepreneur responsibly introduces human-friendly technologies that help a man lead a quality life. The concept benefits everyone who invests knowledge and energy: local environments, entrepreneurs, business and institutions. The concept is moving from rural areas, where digitization is being introduced, to smart cities. We expect results in the tradition of young people by passing on knowledge from generation to generation, which concludes as a circle of life.

Keywords:

self-organization,
autopoiesis,
trustworthy,
natural
entrepreneurship,
digitization

1 Uvod

V slovenskem prostoru opažamo, da postajajo mladi čedalje bolj individualisti, hiperaktivni, tekmovalni, introvertirani in usmerjeni v informacijsko komunikacijsko tehnologijo, robotizacijo in digitalizacijo, kar se odraža v odnosih v organizaciji in v vseh nivojih družbe, predvsem pa v okolju, ki vse bolj izgublja prvinskost, simbiozo in zged kulturne krajine. Naša predpostavka je analiza Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer izpostavljajo zaskrbljujoče rezultate raziskave med mladimi v Sloveniji, v tri ključne faktorje (Naterer in Lavrič, 2020): individualizem, prekarnost in stres. Mladi rastejo v družbi, kjer ni dovolj časa, da se jih posluša in zato mnogokrat rešljivi problemi postanejo nerešljivi. To vrzel vidimo tako v celotnem izobraževalnem procesu, kot tudi na področju podjetništva in v organizacijah. Poleg tega so mladi veliko časa vpeti v virtualna socialna omrežja, namesto da bi bolj osebno komunicirali, se gibal na svežem zraku in v simbiozi delovali v različnih timih.

Kakovost življenja mladih je na precej nizkem nivoju, če sledimo formuli, koliko časa naj človek namenja za delo v zaprtem prostoru in koliko za so-bivanje in gibanje zunaj, v naravi. Vse bolj je vprašljiva tudi kakovost prehranjevanja mladih, saj se zaradi načina življenja poslužujejo nezdrave in neakovostne prehrane. Na tem področju smo preko SWOT analize evidentirali veliko slabosti in ovir, zato predstavlja izziv prihodnosti vzpostavitev pristnega stika z mladimi in kako ustvarjati aktivnosti v dobrobit vseh. To pomeni delovanje v dobro ljudi, živali in vseh ostalih naravnih ekosistemov ter tudi umetnih sistemov. Ugotavljamo, da smo s 4.0 in 5.0 industrijsko družbo ustvarili mnogo umetnih sistemov na vseh nivojih družbe, premalo pa je multidisciplinarnih in so-ustvarjalnih timov, ki bi delovali tako široko, kot je danes kompleksno postavljena naša družba.

Naš razvojno raziskovalni, znanstveni in nenazadnje aplikativni koncept nakazuje možnosti, da raziščemo te vrzeli posamično in naredimo koncept vseživljenjskega izobraževanja, ki bo opolnomočil mlade ter jih vzgajal v sonaravne podjetnike. V okviru koncepta predpostavljamo, da je lahko njiva kot simbol življenja in simbioze v naravi ali kot zelena učilnica in tudi laboratorij za izobraževanje na vseh stopnjah, vse do akademskega nivoja. Mlade želimo naučiti, da njiva ne predstavlja zgolj prostora za pridelavo pridelkov, ampak tudi dodano vrednost za različne strokovnjake, tehnologe informacijske tehnologije, učitelje, zdravnike, farmacevte,

organizatorje, ekonomiste, pravnike in druge, ter da je potrebno vsa znanja simbiotsko integrirati v so-naravnih poklicih prihodnosti, kjer moramo delovati sodelovalno, povezovalno, ciljno usmerjeno, trajnostno in družbeno odgovorno. V Sloveniji je posodabljanje digitalnih tehnologij in tehnik nenehno v teku, bistveno manj pa posodabljanje poslovnih modelov, zaradi česar večina slovenskega kmetijstva temelji le na samooskrbnosti z minimalnim presežkom produktov, namenjenih v lokalno okolje. Kmetijstvo v veliki meri pomeni podedovano sekundarno dejavnost, ki dopolnjuje prihodke iz naslova drugih delovnih razmerij v kmečkih gospodinjstvih.

Temu primeren je tudi odnos do vloge kmetijstva, saj je v tem pogledu dejavnost, kateri se lahko ljudje v primeru potrebe po izobraževanju najhitreje odpovejo. To pa se dodatno povezuje s trendom praznjenja podeželja oziroma odhajanja mladih družin in delovno aktivnega prebivalstva v mesta, od koder se vračajo pretežno šele v času upada delovne aktivnosti. Ker je prihodnost že tu in se te problematike močno zavedamo, želimo odgovorno prispevati h kakovosti življenja, varne in zdrave hrane ter k mreženju socialnega kapitala, saj bo slovensko kmetijstvo tudi v prihodnje raznoliko in bo poleg hrane zagotavljalo tudi mnoge druge javne dobrine. Ocenjujemo, da je z načinom simbioze možna tudi prekvalifikacija ljudi, ki imajo že svoje poklice, nimajo pa delovnih mest in bi želeli delovati v so-naravnem podjetništvu. Še posebej je tematika privlačna in daje zadnje možnosti tistim mladim, ki imajo doma kmetije, da te ne propadejo, ker mladi ne vidijo ekonomskega smisla za življenje in delo na kmetijah, pač pa kmetije opuščajo in se raje odločajo za druge dejavnosti, usmerjene v digitalizacijo, robotizacijo, umetno inteligenco in bolj virtualen svet, namesto da področja povezovalno nadgradijo v sonaravne poklice ozaveščenega sveta. Prav mladi, ki izhajajo iz kmetij, predstavljajo osrednje mesto v razvoju slovenskega kmetijstva.

2 Izhodišča in definicije

2.1 Kaj je 'Autopoiesis'?

'Autopoiesis' v grščini pomeni dobesedno samo-produkcija ali samo-kreacija. Lahko rečemo, da gre za naravni fenomen samo-produkcije, samo-delovanja ali samo-organizacije, ki ga najdemo v vseh bioloških sistemih, torej tudi znotraj človeka. O njem sta prva začela govoriti čilenska biologa Maturana in Varela (1980) na začetku

sedemdesetih let minulega stoletja, ko sta odkrila, da v celici poteka samo-obnavljajoče kemijsko ravnovesje. V sebi ima vgrajene naravne principe, ki ga vzdržujejo in samo-regulirajo. Imenovati nekaj za avtopoietsko je enako, kot reči »to je živo bitje«. Ta pojem se je nato prenesel tudi na označevanje domnevne samo-organizacije kompleksnih poslovnih, ekoloških, družbenih in drugih sistemov.

Bistvena lastnost človeka kot živega sistema je, da je sposoben samo-adaptacije, ker vedno znova proizvaja sebi lastne snovi za samo-revitalizacijo. Ta princip deluje pri našem celotnem razvoju in nas vodi k samo-uresničevanju kot najvišji stopnji našega razvoja, kajti dinamika avtopoieze je živa dinamika in v neprestanem gibanju po povratnih zankah. Človek po tej teoriji razvija samega sebe, saj se zaradi avtopoieze vse živo razvija in spreminja samo od sebe. Ljudje sami smo pravzaprav živ dejavnik tega, kar se dogaja, in to v dveh vlogah: kot opazovalci in kot akterji. V osnovi nam je narava podarila vse principe, da lahko zavestno delujemo in ustvarjamo živi svet. Kako? S svojim opazovanjem lahko nenehno opazujemo dogajanje v okolici in če se nas to dogajanje dotakne oziroma smo pozvani v določeno aktivnost, lahko zavestno, spoštljivo in organizirano razmišljamo, usmerjamo, delujemo in udeležujemo (Balažič Peček, 2018).

Avtopoietski procesi so osnovni za delovanje človeka in tudi človeške organizacije, družbe in nenazadnje civilizacije, kajti gre za krožni življenjski princip oziroma (so)evolucijo življenjskega kroga, ki se uresničuje v samo-organizaciji. Vendar pa so znanstveniki, ki ta pojav podrobneje raziskujejo, odkrili, da te žive procese avtopoieze zavirajo najrazličnejše ukalupljenosti. Že Maturana in Varela (1998) sta zaznala, da živimo v svetu ustaljenih kulturnih tradicij in omejitev, ki nas usmerjajo v to, kaj in kako vidimo, občutimo, ravnamo in prikrivamo, kar omejuje naš naravni proces ustvarjanja, zato ne moremo govoriti o napredku družbe, če ljudem niso dopuščene njihove naravne dejavnosti.

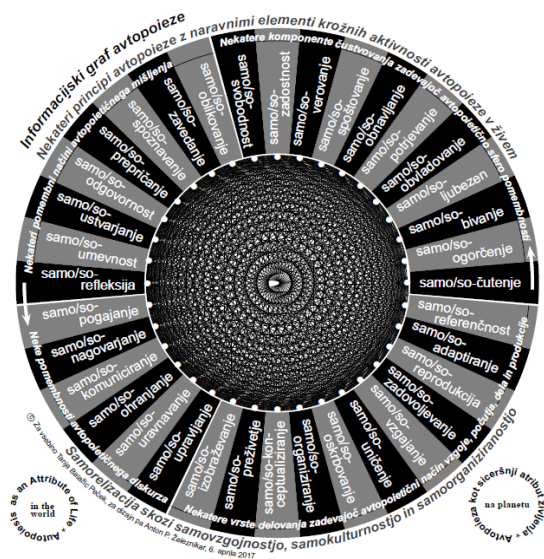
Evidentno je, da je sodobni način življenja sistem, v katerega smo vpeti kot živa bitja z naravno živostjo in ustvarjalnostjo. V raziskovanjih in razmišljanjih od avtopoieze do robotov, Balažič Peček (2019) izpostavi, da čeprav mislimo, da je v nas živost, je v resnici velikokrat odsotna. Delujemo kot stroji, bolj ali manj nezavedno, zgolj po navadah in prepričanjih, ki smo jih ponotranjili v zgodnjem otroštvu in mladosti. Življenje je bolj ali manj nezavedno in predstavlja mehanično ponavljanje naučenih vzorcev vedenja. Oddaljili smo se od narave, sebe, dela in našega zdravja, ob tem pa

izgubljam naravno ravnovesje in se odtujujemo od svoje lastne vrojene živosti ter drug od drugega.

2.2 Uporaba socialnega fenomena »Autopoiesis«

Predstavljena tematika je nadaljevanje raziskovanja avtopoieze v človeku, organizaciji in širšem družbenem okolju, kjer smo s kvalitativnimi metodami ugotovili, da je pri krovni primerjavi sodobne in 4.0 organizacije pomembna razlika v vrednosti gradnikov čustvovanja in razmišljanja. Na procesnem nivoju pa je poglobljena kvalitativna analiza pokazala, da v 4.0 organizaciji ni več zaznati procesov sočutja, svobode, samo-referenčnosti ter sožitja in sobivanja z naravo. Ti dejavniki kažejo na upadanje človekove ustvarjalnosti že po zelo kratkem času od uveljavitve industrije 4.0. Po drugi strani pa zmanjšanje pestrosti procesov lahko povzroča korenite spremembe, ki se odražajo v neharmoniziranem človeku, organizaciji, okolju in posledično družbi (Balažic Peček, 2018).

Rezultate smo podali v »Informacijskem grafu avtopoieze – IGO« (Slika 1), ki lahko služijo za odpornost, kakovost življenja in soustvarjanje so-naravnega podjetnika.

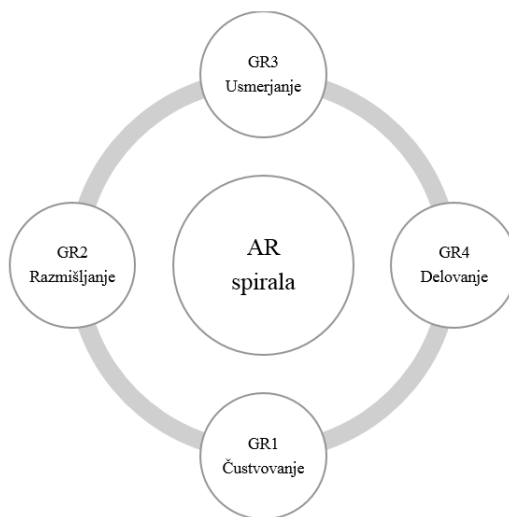
Slika 1: Samo-organizacijski model – Informacijski graf avtopoieze

Vir: Balažic Peček, 2018

Izhajamo iz avtopoietskega kroga (Slika 1), ki predstavlja socialni fenomen za udejanjanje krožnega so-naravnega gospodarjenja, kot temelja za ustvarjalnost in zdravje podjetnika s poudarkom na treh nivojih:

- Avtopoietski krog – kot samo/so-upravljanje v neprestani samo/so-komunikaciji.
- Kakovost življenja – polnost aktivnega so-naravnega življenja.
- Etika in ekologija – moralni, so-naravni notranji in zunanji odnosi v enovitem sistemu.

Ustvarjalni življenjski krog kot koncept gradnikov avtopoieze zajema čustvovanje, razmišljanje, usmerjanje in delovanje, kar je ključno za kakovost življenja, varno in zdravo hrano ter krepitev gospodarskih aktivnosti na podeželju (Slika 2).

Slika 2: Koncept gradnikov avtopoieze kot življenjski krog

Vir: Balažič Peček, 2018

2.3 Uporaba sistema »Zaupanja vreden«

Prav tako izhajamo iz usmeritev načrtovanega modela Gospodarskega grozda za podeželje na temelju poslovne filozofije »Zaupanja vreden« (Hrovat, 2016), s katerim želimo ob sodelovanju Konzorcija biotehniških šol Slovenije na zavodu Grm Novo mesto – centru biotehnike in turizma ter Visoki šoli za upravljanje podeželja Grm

Novo mesto oblikovati inkubacijski sistem za učenje in usposabljanje za zaposlovanje na področjih za hrano, okolje in podeželje. S pomočjo inkubator zadruga želimo učiti in usposabljati za vrednote povezovanja po načelih združništva na področjih ekološkega kmetijstva, gozdarstva, predelave, živilstva, gostinstva, turizma, razvoja podeželja in potrošniškega združništva s čim bolj neposrednim trženjem med pridelovalcem oziroma predelovalcem in potrošnikom. Cilj je ozavestiti in usposobiti tako pridelovalca, proizvajalca kot potrošnika in jih povezati med seboj (da se poznata, vidita iz oči v oči) s čim krajšo tržno potjo in čim manjšimi stroški, ob čim boljši kakovosti in nizkim ogljičnim odtisom oziroma brez ogljičnega odtisa. To je priložnost za nastanek novih delovnih mest, ugoden dostop do kakovostnih, zdravih pridelkov in izdelkov organiziranemu in osveščenemu potrošniku, kjer se bodo gojile vrednote, kot so (Hrovat, 2016): (1) poštenje, (2) spoštovanje sočloveka (ne glede na njegovo starost, sposobnosti in druge različnosti), (3) poslušati in razumeti potrebe sočloveka, sodelavca, stranke, učenca, (4) spoštovanje narave, kmetijske zemlje in hrane, (5) spoštovanje dela – vsako delo opravljeno s srcem, tako umsko kot fizično, je spoštovanja vredno, (6) poznavanje in spoštovanje slovenske kulture in tradicije in njeno vzpodbujanje ter odprtost za nove spremembe, (7) spodbujanje ustvarjalnosti in ideje posameznikov, (8) znanje in učenje, (9) pozitivno razmišljanje – upanje in potrpljenje, (10) pozdravljanje ter hvala, prosim, oprost. Ker so mnogi končni proizvodi namenjeni tudi turistom, želimo pri tem izpostaviti usmeritve Strategije slovenskega turizma 2022–2028, katere vizija je »Zelena butičnost. Manjši odtis. Večja vrednost za vse.«.

»Zaupanja vreden« sistem temelji na kakovosti, predvsem pa tudi na korektni sledljivosti in odnosih pravične verige (WFTO – World Fair Trade Organization) od pridelovalcev oziroma predelovalcev do potrošnikov. Etični kodeks pričakuje od svojih članov, da spoštujejo vrednote, kjer ustvarjajo s svojim znanjem, delom in srcem zaupanja vreden odnos. Pri svojih odločitvah se zato vedno odločajo za dobro. Tako je potrebno graditi odnose, kjer človek ostane človek in ne samo robot za ustvarjanje profita. Potrebno je, da etični kodeks utrjuje zavest o pomenu osnovnih človekovih vrednot in da člane varuje pred neutemeljeno kritiko, kadar so ravnali v skladu z duhom etičnega kodeksa. Namen verige je torej oblikovati med posameznimi člani – pridelovalci, predelovalci, prodajalci ter potrošniki, med učitelji ter učenci in med sodelavci zaupanja vreden odnos.

2.4 Pomen socialnega kapitala

V prispevku »Socialni kapital – za SRS« avtorji ugotavljajo, da je socialni kapital relativno nov pojem, ki je povezan s človeškim kapitalom, označuje pa vključenost posameznika ali kolektivnih akterjev v družbene vezi in omrežja. Določeni cilji in projekti zahtevajo sodelovanje in podporo okolja in če je posameznik ali skupina sposobna pridobiti si sodelovanje in podporo, govorimo o visoki stopnji socialnega kapitala. Tako kot v človeški, moramo vlagati tudi v socialni kapital in oba sta – tako kot »pravi«, ekonomski kapital v družbi cenjena – saj je mogoče z njima priti do denarja in moči. Socialni kapital zlasti omogoča dostop do informacij, ki so včasih ključnega pomena za doseg ciljev. Menijo, da sta zaupanje in kooperativnost kot sestavini socialnega kapitala temelj za vzpostavljanje prožnih organizacijskih oblik koordinacije (projektne organizacija) in intermediarnih struktur. Pri tem gre tako za njegov vpliv na dinamiko ekonomske rasti, kot tudi za vpliv na bolj kompleksno pojmovano razvojno učinkovitost v primerjalni perspektivi (Adam, Rončević in Tomšič, 2022).

Colarič – Jakše (2017) v svojem delu »Sodelovalno mreženje in izraba inovacijskega potenciala v turističnem prostoru« izpostavlja dejstva Putnama (Putnam, 1993, 1995) o pomenu zaupanja v procesu ustvarjanja socialnega kapitala, ki je v razumevanju vpetosti kapitala v širši kontekst, kjer delujejo predvsem norme vzajemnosti in omrežja civilne vključenosti. S pomočjo vzajemnosti posamezniki verjamejo, da se lahko njihovo pozitivno vedenje obrestuje. Skozi omrežja civilne vključenosti posamezniki namreč ustvarjajo zaupanje do drugih ljudi. Prav tako izpostavlja raziskave: Granowetter, (1973), Putnam, (1993), Uslaner, (2000) in Best in Krueger (2006), ki ugotavljajo, da so socialne vezi na individualni in na skupinski ravni osrednje bistvo socialnega kapitala (prav tam). Colarič – Jakše (2017) meni, da socialni kapital ustvarja zaupanje, stabilno družbeno in poslovno okolje ter spodbuja socialne akterje, da tvegajo in izrabljajo svoj inovacijski potencial. Znanje posameznika je namreč mogoče izrabiti samo takrat, ko ga omrežimo, ga delimo z drugimi socialnimi akterji in ga usmerjamo s socialnimi odnosi, kot so spoštovanje (npr. spoštovanje drug do drugega, spoštovanje drugih kultur), odprtost (npr. vzdržanost do sodb in predsodkov), radovednost (npr. obravnavanje razlik kot priložnosti za življenje) in odkrivanje (npr. strpnost do dvoumnosti).

3 Predstavitev izhodišč koncepta in metodologija

3.1 Metodologija raziskovanja

Koncept »Od njive do mize in do akademije« je odgovor za samo-organizacijsko, so-naravno družbeno odgovorno podjetništvo, ki ga je moč vzpostaviti v okviru nastajajoče AS Akademije in uveljavljene Visoke šole za upravljanje podeželja Grm Novo mesto. V konceptu je predstavljen preplet dveh modelov, in sicer fenomena »Autopoiesis« in »Zaupanja vreden«, kar je predstavljeno v teoretičnih izhodiščih.

Raziskovanja poglobljamo v 7 ključnih namenov:

- Multidisciplinarno in multiplikativno raziskati podeželje, delo in dejavnike odpornosti kmeta kot so-naravnega podjetnika, izhajajoč iz praks na Grmu Novo mesto – centru biotehnike in turizma ter Visoki šoli za upravljanje podeželja Grm Novo mesto, ki posedujeta obravnavano tematsko področje.
- Raziskati in oblikovati program za sonaravna delovna mesta z novimi poklici, ki navdušijo mlade in omogočajo ohranjanje ter razvoj kmetij, pridelavo varne, zdrave, lokalne hrane ter razvoj avtentičnih in butičnih proizvodov v podeželskem prostoru.
- Multidisciplinarno povezati človeka, naravo, delo, družbo, zdravje in izobraževanje.
- Vzpostaviti originalne proizvode, ki omogočajo kakovost življenja in odpornost so-naravnega podjetnika.
- Zasnovati so-naravno podjetništvo na diverzifikaciji podeželskih gospodarstev z novim poslovnim modelom, temelječim na vrednotah in elementih sočutja, ljubezni in solidarnosti v osebni izkušnji.
- Z novimi vsebinami omogočiti podjetnikom dodano vrednost, da tržijo z zgodbo vrta, njive kot učilnice in laboratorije, vse do akademije, kar naj bi izhajalo v vertikalni strukturi vse od vrtcev, osnovnih šol, srednjih šol, fakultet in nadaljnjih poti mladih.
- Ustvariti dodano vrednost, ki se odraža v kakovosti življenja, vseživljenjskem samo-izobraževanju, učenju, kompetencah, spretnostih, veščinah in orodjih za udejanjanje so-naravnega podjetništva pri mladih za

dejavnosti na kmetijah, mikro, malih in srednjih podjetjih v dobi digitalizacije.

Koncept je osredinjen tudi na ključni strateški dokument kmetijske politike – »Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo«, ki ga je potrdila Evropska komisija prav v času zaključka te raziskave (28. 10. 2022), in ga bo Slovenija začela izvajati predvidoma 1. 1. 2023. Z njim bo v naslednjem programskem obdobju zagotovila dolgoročno prehransko varnost, zeleni preboj in trajnostni razvoj slovenskega kmetijstva, gozdarstva, živilske industrije in podeželja. Ključnega pomena je, da je dokument usmerjen v vsebine zagotavljanja pogojev za odporno in konkurenčno pridelavo in predelavo hrane, predvsem preko ohranjanja proizvodnega potenciala in obsega kmetijskih zemljišč, primerne in stabilnega dohodka kmetijskih gospodarstev ter enakovrednejšega položaja kmetijskih pridelovalcev z odpravo plačilnih pravic. S prilagojenimi pogoji bosta mladim kmetom omogočena zagon in modernizacija kmetij za izboljšanje dohodkovnega položaja, s čimer si Slovenija prizadeva za generacijsko prenavo kmetijstva. Pri tem velja poudariti, da ni uspešnega razvoja kmetijstva in podeželja brez učinkovitega prenosa znanja, inovacij, podjetništva, uvajanja digitalizacije, demonstracijskih projektov, specializiranih svetovanj, usposabljanj idr. Ukrepi skupne kmetijske politike so usmerjeni tudi v varovanje naravnih virov in trajnostno upravljanje z njimi, blaženje in prilagajanje na podnebne spremembe ter ohranjanje biotske raznovrstnosti.

3.2 Ciljna skupina in cilj koncepta

Ciljna skupina:

- Vrtničarji, osnovnošolci, dijaki in študentje, s poudarkom na simbiozi, medgeneracijskem sodelovanju in usposabljanju.
- Opolnomočiti brezposelne ljudi za so-naravno samo preživetje in jih podpreti za sonaravne podjetnike, za odporno in trajnostno krožno gospodarjenje.
- Opolnomočiti ljudi ob prekvalifikacijah, kot tudi dokvalifikacijah za okrevanje in revitalizacijo posameznika in podjetij po epidemiji koronavirusa (SARS-CoV-2) širših družbenih in globalnih razsežnosti.

Cilji koncepta:

- Integracija so-naravnih kompetenc za delovna mesta prihodnosti v smeri zdrave organizacije za kakovost življenja človeka, za zdravje podjetnika, družine in podjetja.
- Omogočiti, da se že v otroštvu pridobi znanja za so-naravnega podjetnika, z večjo fleksibilnostjo in samo-organizacijo na vseh ravneh.
- Multidisciplinarno zgraditi in vzpostaviti odporni sistem za večjo odpornost podjetnika in njegovo dinamiko, ki temelji na znanju, spretnostih, veščinah, kompetencah in krožnemu gospodarjenju, da se podjetniku omogoča ustvarjanje rednih prihodkov, temelječih na večji osebni originalnosti.

3.3 Pomen in možnosti prenosa znanja v prakso

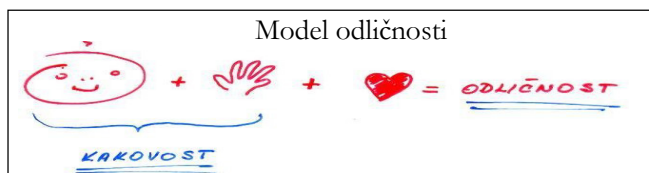
Koncept »Od njive do mize in do akademije« omogoča prenos poslovnega modela tudi na druga področja in v druga okolja. Usmeritve programa s kurikulumi so-naravnega podjetništva je moč zasnovati na osnovi so-naravne ekonomije, teoretičnega in praktičnega znanja, izkušenj iz medgeneracijske izmenjave dobrih praks po svetu ter izkušenj študentov, predavateljev, strokovnjakov in širšega okolja v okviru izobraževalnih institucij – Visoke šole za upravljanje podeželja Grm Novo mesto, Grma Novo mesto – centra biotehnike in turizma ter na drugi strani AS Akademije, ki želi v partnerskem odnosu z ljudmi, skupinami in organizacijami izvajati miselno ustvarjalen in izzivalen proces, da inspirira in doseže čim večje število poslovnih ljudi. Namen AS Akademije je, da predstavljeni deležniki odkrijejo neprepoznane potencialne in jih maksimirajo tako na osebni področju, kot tudi v poslovnem svetu ter jih odločno tudi živijo. S tem namenom institucije raziskovalne vsebine naslavljajo na podeželska območja in njihove specifične izzive, usmerjene v kakovost življenja ljudi, lokalne pobude, naravno in kulturno dediščino ter razvoj podeželskega gospodarstva.

V programe vseživljenjskega so-naravnega izobraževanja podjetništva je možno umestiti teoretična, praktična in aplikativna znanja, podprta z znanstvenimi dognanji ter izkušnjami iz področij:

- Biotehnologije (avtopoieza v krožnem ustvarjalnem gospodarjenju).

- Razvoja podeželja skozi kmetijski, tehnični in turistični razvoj.
- Socialne tehnologije (tradicionalna znanja, kompetence, spretnosti in veščine z zgodbami in doživetji iz življenja in prakse).
- Informacijske tehnologije (digitalizacija, robotizacija, informacijsko komunikacijska tehnologija, umetna inteligenca, industrija 4.0, 5.0 ...).
- Eko-tehnologije (pridelava, obdelava, predelava, komunikacija, interpretacija, raziskovanja, projekti ...).
- Naravnih elementov (zemlja, zrak, voda, ogenj, sonce, energija).
- Senzorike in čutil (vid, vonj, okus, otip, sluh).
- Naravnih zakonitosti – podnebni in okoljski izzivi (biološki, fizikalni, fiziološki, kemični pojavi ...).
- Prehranska in energetska draginja.

Pri tem bomo usmerjeni v model odličnosti Grma Novo mesto – centra biotehnike in turizma, ki jo pooseblja formula: **»znanje, pamet, modrost + delo, kapital, produktivnost + srce, dušo, ljubezen«**, kar ponazarjamo na Sliki 3: *»Spoštujemo vrednote, kjer ustvarjamo s svojim znanjem, delom in srcem zaupanja vreden odnos.«*

Slika 3: Koncept odličnosti – Gospodarski grozd za podeželje

Vir: Lea–Marija Colarič–Jakše

3.4 Najpomembnejša spoznanja

Človeka v organizaciji raziskujemo iz organsko-humanega vidika, ki vedno težje samo/so-deluje v obstoječem alopoietsem okolju, ki namensko zavira ustvarjalnost človekovega potenciala, kot največjega kapitala. Avtopoieza je naravni princip samo-proizvodnje, značilen v živem svetu. To je notranja harmonija človeka, kot odraz

našega zdravega in svobodnega ustvarjanja v ljubezni akcije, kot nove kulture človeka (Balažic Peček, 2018).

Zavedamo se potenciala človeka, okolja, narave, zemlje, toda ugotavljamo, da so na drugi strani obstoječe organizacije, ki še nimajo celovitega razumevanja socialnega kapitala, ki se začne v pravičnosti in zaupanju ter nadaljuje v verigi ekosistema. Colarič – Jakše (2017) v delu »Sodelovalno mreženje in izraba inovacijskega potenciala v turističnem prostoru« ugotavlja tudi, da je socialni kapital podlaga za razvoj znanja in tudi podlaga za razvoj različnih kompetenc. Pri tem izpostavlja dejstva po Argyrisu in Schön (1978), da učenje kompetenc ni samo sprejemanje informacij, pač pa se učenje prične, ko posamezniki ugotovijo, da njihovi miselni modeli niso več ustrezni za reševanje obstoječih problemov in morajo razviti nove, zato pa potrebujejo nove socialne mreže. Socialni kapital pa predstavlja osnovo za razvoj novih socialnim mrež, ki ustvarjajo nove ideje in spodbujajo razvoj novega znanja. Vsled temu smo razvili metodologijo z naravnim krožnim principom in naredili koncept z gradniki: človek (odnosi, čustvovanje, razmišljanje, usmerjanje in delovanje), podeželsko okolje, naravni viri in organizacije (podjetništvo) – interakcije v avtopoezi. Ugotovili smo, da obstoječe organizacije izgubljajo vrednost kakovosti življenja, zdravja in varnosti.

Krog ustvarjalnosti je potrebno začeti s samo-čutenjem kot človeško vrlino, ki se v timu s so-čutenjem in čuječnostjo ustvarja s simbioznimi poklici. Sonaravna njiva deluje po teh principih in ne daje samo zdrave hrane, ampak lahko s simbioznimi poklici ustvarja največjo dodano vrednostjo, kar predstavlja velik potencialni naboj in preboj so-naravnega podjetništva. Predstavljeni koncept prispeva k zavedanju človeka o stanju kakovosti organizacij in usmerja k preobrazbi v samo-organizacijske, sonaravne, so-ustvarjalne time. Predstavlja organizacijo nove dobe – naše prihodnosti, ki bo zmožna preživeti človeka, pri čemer je avtopoietski koncept zelo obetaven za dobrobit vseh. Z boljšo komunikacijo krepimo družbeno odgovornost in izboljšujemo okolje, kar napovedujemo v perspektivi naravne evolucije in osebni rasti človeka, tako v notranjih kot zunanjih procesih (ekosistemih in ekologiji), kar bo prispevalo h kakovosti okolja in so-naravni družbi.

5 Izzivi za prihodnost

Hrana in pijača sta osnovni življenjski dobrini, brez katerih ne moremo živeti, zato ju moramo pridelovati sami v domačem prostoru, in ne prepuščati svetovnim trgov ter dopuščati dolge globalne oskrbovalne verige. Krajšanje dobavnih verig še nikoli ni bilo tako nujno kot v obdobju izredne situacije na področju gospodarstva – pandemije koronavirusa SARS-COV-2, ki je pokazala, kako pomembne so močne in odporne verige preskrbe s hrano in kako pomembno je kmetijstvo v času kriznih razmer. Na eni strani se odraža ekološki pritisk, ki kaže pot v sivo prihodnost, če ga zanemarimo, drugi pa se je pokazal v najnovejši krizi pandemije globalnih dimenzij.

Pomembna je samo-oskrbnost ali nakup surovin, živil, pridelkov in izdelkov na lokalnih kmetijah, kjer je kratka pot »od njive, do mize«. Pri tem je potrebna velika mera povezovanja, sodelovanja, mreženja in trajne usmerjenosti, tako med ponudniki kot tudi prebivalstvom, saj želimo, da ljudje živimo v sožitju in medsebojni ustvarjalnosti, da bomo lahko tudi v mednarodnem prostoru samozavestni, suvereni in odločni – zato moramo biti vedno bolj neodvisni in opremljeni z znanjem.

V Sloveniji, v središču Evrope, je možno vzpostaviti primer simbioze soustvarjanja AS Akademije, ki ima poslanstvo: raziskovanje, revitalizacijo in rast poslovnih skupnosti, z izobraževalno ustanovo Grma Novo mesto – centra biotehnike in turizma v vertikalni izobraževalni strukturi ter Visoko šolo za upravljanje podeželja Grm Novo mesto, ki izobražujeta za poklice prihodnosti in dajeta odgovore na vprašanja širših družbenih razsežnosti, tako na formalni kot tudi neformalni ravni. Na Grmu Novo mesto – centru biotehnike in turizma se opravljajo tudi nacionalne poklicne kvalifikacije za pridobitev certifikatov iz mnogih področij. Izobraževanja na izobraževalnih institucijah, ki so usmerjena v pridobivanje dodatnih poklicnih kvalifikacij, spretnosti, veščin in kompetenc, se izvajajo tudi z ogledi primerov dobrih praks iz področja upravljanja podeželja, turističnega razvojnega menedžmenta in doživetij v slovenskem prostoru. AS Akademija je usmerjena predvsem v poslovni svet, da že mlade podpre s socialnim fenomenom 'Autopoiesis', v povezavi z vsemi ravnmi menedžmenta, organizacije, antropologije, humanistike, zdravja na vseh nivojih, s praktičnimi rešitvami in z oplemenitvijo z življenjsko-kozmično energijo za posameznika, time in organizacije. Pri tem je vodilo vizija AS Akademije: Soustvarjati z lastno energijo preboja, integriteto in modrostjo,

strokovnim znanjem do autopoietic organizacij, sistema in družbe v Sloveniji, Evropi in na Planetu. Vizija Grma Novo mesto – centra biotehnike in turizma: Postati prepoznavna vzgojno izobraževalna in razvojna inštitucija, ki bo imela prepoznavno filozofijo vzgoje, izobraževanja in razvoja. Njegovi ključni strateški cilji so usmerjeni v področja: (1) usposabljanja o pridelavi in oblikovanju varne hrane, zdrave narave in okolja, (2) razvoja organizacijskih in povezovalnih odnosov, (3) razvoja pozitivnega odnosa do narave, soljudi ter v smeri poštenega in iskrenega odnosa do potrošnikov, (4) modernizacije sistema vzgoje, izobraževanja in usposabljanja ter oblikovanja dobrega sistem vseživljenjskega učenja, (5) dostopa vseživljenjskega izobraževanja, usposabljanja in ustreznega svetovanja za vse zainteresirane, (6) sinergističnih učinkov na kakovost izobraževalnega in delovnega procesa ter kakovost proizvodov, (7) odličnosti vzgojno-izobraževalnega procesa idr. Usmeritve pa daje tudi Visoka šola za upravljanje podeželja Grm Novo mesto z vizijo: Postati mednarodno stičišče javnih in zasebnih inštitucij iz Slovenije in EU za razvoj programskih vsebin urejanja podeželja in trajnostne rabe naravnih virov ter s tem najboljši varuhi podeželskega prostora, prehranske varnosti, poseljenosti podeželja in narave ter strateškimi usmeritvami (1) odličnost pedagoškega dela, (2) odličnost aplikativnega raziskovalnega dela, (3) zadovoljstvo zaposlenih, (4) zadovoljstvo študentov, (5) zadovoljstvo odjemalcev storitev, (6) utrjevanje in prepoznavnost v okolju, (7) razvoj novih poklicev kot odgovor na spreminjajoče se potrebe, in (8) internacionalizacija.

V okviru koncepta »Od njive do mize in do akademije« je možno vzpostaviti model izobraževanja za sonaravne podjetnike skozi samo-organizacijsko, so-naravno in družbeno odgovorno podjetništvo, kot vseživljenjski program učenja. Izhajamo iz vizije, da občutno izboljšamo kakovost življenja mladih, da si najdejo simbiozo v komplementarnih posameznikih, da se medsebojno podprejo, si pomagajo, soustvarjajo, sodelujejo in ponovno pridobijo timsko pripadnost, nesebičnost in solidarnost. V tovrstnih so-naravnih simbiozah vidimo moč tima za preživetje in na ta način poskusimo odpraviti stres, ki ga prinaša tekmovalnost in prekarnost. Na sonaravnih delovnih mestih predpostavljamo, da bo so-naravni podjetnik, skupaj s svojim mikro ali makro timom, lahko nosilec simbiotskega so-naravnega gospodarjenja na lokalni ravni, pri tem pa jih z našim konceptom lahko multidisciplinarno in multiplikativno vseobsežno podpremo.

Na takšen način bo lahko slovensko podeželje bolj odporno na spremembe, ki jih prinaša globalni svet in s tem globalizacija, digitalizacija in robotizacija, zagotovljeno bo kakovostnejše sodelovanje in mirnejše, manj stresno življenje. S tovrstnim načinom izobraževanja skušamo izboljšati notranjo ekologijo so-naravnih podjetnikov in posledično predpostavljamo, da se lahko izboljša tudi zunanja ekologija: zemlje, vode in zraka ter posledično kakovost bivanja na podeželju in predvsem, da bi so-naravno podjetništvo zaživelo v mestih.

Literatura

- Adam, F., Rončević, B. & Tomšič, M. (2022). *Socialni kapital – za SRS*. Pridobljeno 15. 10. 2022). <http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/sockap.pdf>.
- Argyris, C., & Schon, D. (1978). *Organizational learning: A theory of action perspective*. Reading, MA: Addison Wesley.
- Ambrož, M., & Colarič Jakše, L.-M. (2015). *Pogled raziskovalca: Načela, metode in prakse*. Zora. Maribor: Mednarodna založba za slovanske jezike in književnosti.
- Balažič Peček, T. (2018). *Gradniki avtopoieze v 4.0 organizaciji*. (doktorska disertacija). Novo mesto: Fakulteta za organizacijske študije.
- Balažič Peček, T. (2019). Avtopoieza med Človekom in robotom v organizaciji prihodnosti. 38. Mednarodna konferenca o razvoju organizacijskih znanosti: Ekosistem organizacij v dobi digitalizacije, Slovenija, Portorož, 20.-22. marec 2019, str. 75-88, Maribor: Fakulteta za organizacijske vede.
- Balažič Peček, T. & Bukovec, B. (2020). *Foundations of Autopoiesis in an Organization: Autopoietic 4.0 Human Evolution*. Borovnica: Institute of Autopoietic Organization.
- Colarič – Jakše, L. – M. (2017). *Sodelovalno mreženje in izraba inovacijskega potenciala na turističnem prostoru*. Novo mesto: Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu.
- Āćimović, T. (2016). *Univerzalna vzgoja in izobraževanje in Filozofija trajnostne sonaravne prihodnosti Slovenk in Slovenec*. Izola: Mestna knjižnica.
- Evropska komisija. (20. 5. 2020). COM (2020) 381 final. Sporočilo komisije evropskemu parlamentu, svetu, evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij. Strategija “od vil do vilic” za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem. Bruselj.
- Granowetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Psychology*, 78(6), 1360–1380.
- Hrovat, T., & Hrovat, A. (2016). Etični kodeks članov gospodarskega grozda »zaupanja vreden«. Grm Novo mesto – center biotehnike in turizma. Novo mesto.
- Komat, A. (2017). *Zemlja, voda, seme*. Domžale: Samozaložba in Buča d.o.o.
- Kordeš, U. (2004). *Od resnice k zaupanju*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Kordeš, U., & Smrdu, M. (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Koper: Založba univerze na Primorskem.
- Lavrič, M. & Naterer, A. (2020) The power of authoritative parenting: A cross-national study of effects of exposure to different parenting styles on life satisfaction. *Elsevier. Volume 116, September 2020*, <https://doi.org/10.1016/j.chldyouth.2020.105274>.
- Maturana, H. R., & Varela, F. J. (1980). *Autopoiesis and cognition: The realization of the Living*. London: D. Reidel Publishing Company.
- Maturana, H. R., & Varela, F. J. (1998). *Drevo spoznanja*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

- Putnam, R. D. (1995). Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America. *Political Science and Politics*, 28(4), 664–683.
- Roblek, V. Meško, M., & Krapež, A. (2015). A complexity view of industry 4.0. *Sage Open*, 6 (2). doi:10.1177/2158244016653987
- Schwab, K. (2016). *Četrta industrijska revolucija*. Zeneva: World Economic Forum.
- Strategije slovenskega turizma 2022–2028, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo Republike Slovenije (2022)
- Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023–2027 za Slovenijo, ki ga je Vlada RS potrdila na seji 28. 9. 2022. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
- Tesla, N. (2013). *Moji izumi (My inventions)*. Ljubljana: Založba Sanje
- Veza, I., Mladineo, M., & Gjeldum, N. (2015). Managing Innovative Production Network of Smart Factories. *Science Direct*. 48 (3) 555-560. <https://doi.org/10.1016/j.ifacol.2015.06.139>
- Wang, S., Wan, J., Li, D., & Zhang, C. (2015). Implementing Smart Factory of Industrie 4.0: An Outlook. *Sage Journal*. 12(1). <https://doi.org/10.1155/2016/3159805>